

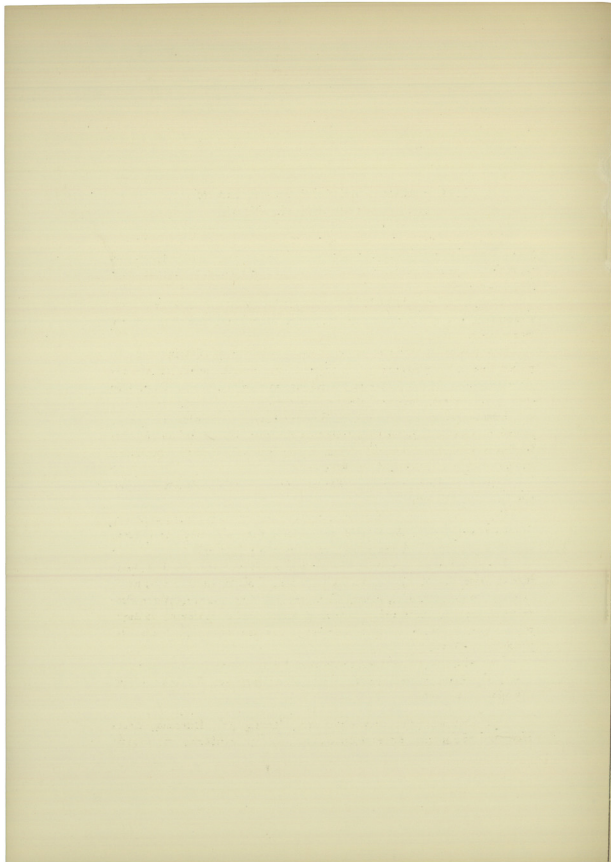
Ισμήνη Τζεομιά-Σακελλαροπούλου

Ο,ΤΙ ΘΥΜΑΜΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΘΗΤΕΙΑ ΜΟΥ
ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΑΙΜΙΛΙΟ ΡΙΛΔΗ

ανάτυπο από τον τέταρτο τόμο
της επιστημονικής επιτηρίδας
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
του Κέντρου Ιστορίας Θεσσαλονίκης
του Δήμου Θεσσαλονίκης

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1994

Ο,ΤΙ ΘΥΜΑΜΑΙ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΘΗΤΕΙΑ ΜΟΥ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟΝ ΑΙΜΙΑΙΟ ΡΙΑΔΗ

Μαθήτευσα κοντά στον Ριάδη μια ολόκληρη δεκαετία· στην τάξη του πιάνου, στο Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης, από την παιδική μου ηλικία έως τις διπλωματικές εξετάσεις. Παρακολούθησα και τα μαθήματά του της Ιστορίας Μουσικής.

Ήταν η δεκαετία 1923-1933, η απαρχή της άνθισης, της εντυπωσιακής οικονομικής και πνευματικής ανάπτυξης της Μακεδονίας και ιδιαίτερα της Θεσσαλονίκης.

Δύο γεγονότα στάθηκαν οι κυριότεροι σταθμοί στην εξέλιξη αυτή. Το πρώτο είναι η εγκατάσταση των προσφύγων της Μικράς Ασίας, που έδωσαν νέο αίμα στον τόπο και μετέφεραν το φωτεινό πνεύμα της Ιωνίας. Το δεύτερο είναι η ίδρυση του Πανεπιστημίου με πρωτοβουλία του Παπαναστασίου.

Στις δεκαετίες που πέρασαν, το Πανεπιστήμιο έχει πλουτίσει το επιστημονικό δυναμικό της χώρας με χιλιάδες επιστήμονες. Πολλοί απ' αυτούς αναδείχθηκαν κορυφαίοι στον τομέα τους, με μεγάλη συμβολή στην επιστημονική, πολιτική και εθνική ζωή της Ελλάδας.

Σήμερα το Πανεπιστήμιο θεωρείται ισάξιο με τα σπουδαιότερα Πανεπιστήμια της Ευρώπης.

Γύρω στα 1930, η κατάσταση ήταν πολύ διαφορετική από τη σημερινή. Οι κοινωνικοπολιτικές ιδεολογικές συγκρούσεις ήταν οξυτάτες και επηρέαζαν την πνευματική ζωή της χώρας, τα πολιτιστικά δρώμενα.

Την εποχή αυτή (που η προβληματική της δόθηκε από την άξια λογοτεχνική γενιά των Μυριβήλη, Βενέζη, Θεοδοκά, Τερζάκη και από τους μεγάλους μας ποιητές Βάρναλη, Ελύτη, Σεφέρη, Ρίτσο) είχε αναπτυχθεί στη Θεσσαλονίκη (νομίζω γύρω από το περιοδικό «Μακεδονικές Ημέρες») το λογοτεχνικό κίνημα του «εσωτερικού μονολόγου» με τον πεζογράφο Στέλιο Ξεφλούδα και άλλους.

Στην ποίηση ο Βαφόπουλος και η Ζωή Καρέλλη ήταν οι πιο σημαντικοί.

Ο Πεντίκης, ο πεζογράφος με την πρωτότυπη και ιδιόμορφη γραφή, είχε ήδη παρουσιασθεί.

Ο Ριάδης δεν ανήκε στον κύκλο των «Μακεδονικών Ημερών». Ζούσε στον δικό του κόσμο, αποστασιοποιημένος από τις αντιθέσεις της εποχής,

που προμήνυαν και προετοίμαζαν τη λαίλαπα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, που ξέσπασε αργότερα. Δημοσίευε πεζά και ποιήματα σε άλλα περιοδικά («Εποχή», για παράδειγμα), ημερολόγια («Μακεδονικό», «Θεσσαλονίκη») και στις εφημερίδες.

Συνδεόταν φιλικά με τον λόγιο δημοσιογράφο της εφημερίδας «Φως» Πέτρο Ωρολογά, που έγραφε με το ψευδώνυμο Φωτεινός. Ο Πέτρος Φωτεινός είχε συντηρητικές-ακροδεξιές ιδέες επηρεασμένος από τον Charles Maurras της «Action Française».

Κατά περίεργο τρόπο, που εξηγείται όμως από την ιδιομορφία του Ριάδη, η φίλια αυτή δεν διαταράχθηκε ποτέ από το γεγονός ότι ο Ριάδης ήταν θαυμαστής και στενός φίλος του ιδρυτή της Ελληνικής Δημοκρατίας Αλ. Παπαναστασίου, πολιτικού άνδρα με διαμετρικά αντίθετη πολιτική φιλοσοφία.

Ο Ριάδης καλλιέργησε παράλληλα με τη Μουσική και τον Ποιητικό Λόγο, γιατί πίστευε ότι και το «σμίξιμο Λόγου και Μουσικής είναι το τέλειο στην Τέχνη», όπως γράφει στην ημιτελή του Ιστορία της Μουσικής.

Στην περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα (1904) νεότατος, 17 χρονών, δημοσίευσε στις εφημερίδες και τα περιοδικά Θεσσαλονίκης, Αθήνας, Κωνσταντινούπολης πατριωτικά ποιήματα, που συνοδεύονταν από κολακευτικά επαίνευτικά σχόλια των εκδοτών για τον ποιητή της.

Όπως φαίνεται είχε επαφή με τον Στέφανο Δραγούμη, από τους πρωτεργάτες του Αγώνα. Στο Αρχείο Ριάδη, που μου παρέδωσε η αείμνηστη Ελίζα Ριάδη, βρίσκεται φωτογραφία του Δραγούμη με αφιέρωση προς τον Ριάδη.

Ο ύμνος στην Μακεδονία, Το επιτόμβιο του Παύλου Μελά, και τα άλλα πατριωτικά ποιήματα, που υπογράφει στην αρχή με το πατρικό του όνομα Κου, κατόπιν ως Αιμ. Ελευθεριάδης, για να υπογραμμίσει την ελληνικότητά του, είναι πρωτόλεια με τη στομφώδη μορφή του καιρού εκείνου. Αξίζουν όμως ν' αναφερθούν, γιατί διαπνέονταν από το γνήσιο πατριωτισμό του υπόδουλου ελληνισμού. Ακόμα και γιατί η σημερινή βαλκανική συγκυρία προσδίδει σ' αυτά κάποια επικαιρότητα.

Στο Παρίσι, το 1914, αναγγέλλει προσεχρή δημοσίευση μελέτης με τίτλο «Memoires de la révolution macédonienne». Πρόκειται, προφανώς, για απομνημονεύματα του Μακεδονικού Αγώνα. Δεν μου είναι γνωστό το αν αυτή η μελέτη δημοσιεύτηκε ή αν ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος ματαίωσε τη συγγραφή της μελέτης. Στα χειρόγραφα που έχω δεν υπάρχει η μελέτη αυτή.

Τα ποιήματα που υπάρχουν στο Αρχείο, δημοσιευμένα ή όχι, δεν είναι πολλά.

Λίγοι κύκλοι ποιημάτων φαίνεται να έχουν φτάσει στην τελειωτική τους μορφή. Είναι τα «Τραγούδια της Περμαθούλας», «Το πέρασμα των δύο αγα-

πημένων», «Το τραγούδι του Κούνβαρ» και μερικά άλλα γραμμένα σε γαλλική γλώσσα.

Άλλα είναι πολλές φορές σχεδιάσματα, δημοσιευμένα σε διάφορα κομμάτια χαρτιού, σε προγράμματα (συναυλιών, θεατρικών παραστάσεων), σε ψηφοδέλτια της Δημοκρατικής Ένωσης. Είναι όμως χρήσιμα για να κατανοήσουμε την προσωπικότητα του ποιητή. Όπως, όταν γράφει,

κι' είμαστε νέοι
κι' είμαστε ωραίοι
και δεν θα φοβηθούμε
την ζωή στα μάτια
να τη δούμε.

Έχει επιστρέψει από το 1915 στην Ελλάδα, ύστερα από μεγάλη καλλιτεχνική επιτυχία στο Παρίσι, όπου τα έργα του τυπώνονται και εκτελούνται σε κονσέρτα μαζί με τα έργα των F. Falli Granados και αποσπά λαμπρές κριτικές.

Στο Monte Musical χαρακτηρίζεται «...El Greco parmi les Ibériens» και ένας από τους πιο σπάνια προικισμένους της γενιάς του (plus rarement donnés de sa generation).

Στην Revue Française de Musique δημοσιεύεται, τον Μάη του 1914, Το τραγούδι του Raika, με το σχόλιο «charmant auvre». Τα έργα του αυτά είχαν εκτελεσθεί σε κονσέρτο ευρωπαϊκής μουσικής μαζί με έργα του Stravinsky και του Ρουμάνου Enesco.

Τον Σεπτέμβριο του 1916 γράφει στον Βρανά, εκδότη ημερολογίου, «βρίσκομαι στον τόπο μου πάλι έπειτα από τόσα χρόνια —ίσως τα καλύτερά μου— ξηνητείας».

Αυτό το συναίσθημα, ότι το αποκορύφωμα της δημιουργικής του επιτυχίας έχει συντελεστεί στα χρόνια της διαμονής του στο Παρίσι, τον ακολουθεί ως το τέλος της ζωής του.

Δεν αναφέρεται ποτέ στους καθηγητές του στο Μόναχο Felix Mohl και Beer Walbrunn.

Ο Δημ. Λάλλας, πρώτος δάσκαλός του, Μακεδόνας συνθέτης, μαθητής του Wagner, ή οι Debussy και Ravel είναι τα αγαπημένα του πρότυπα.

Στα χειρόγραφα του υπάρχει ποίημα αφιερωμένο στον Λάλλα και στο κείμενο της Ιστορίας της Μουσικής μνημονεύει με περιόριστο σεβασμό και αγάπη τον Debussy. Στον Ravel αφιερώνει μουσική για πιάνο.

Εδώ ας μου επιτραπεί να αναφερθώ και σ' ένα αφιέρωμα που έχει σχέση με τον Γυμναστικό Σύλλογο «Ηρακλή». Γράφει ύμνο γι' αυτόν στα 1918 και τελειώνει:

Ηρακλή, η φωτιά που σε ύψωσε
 Στον Ολύμπιο ουρανό
 Άσβηστα καίει μέσα μας
 Πνεύμα θεοποιό.

Ο ύμνος αυτός αφιερώνεται στον φίλο και συμπατριώτη Πρόεδρο του Συλλόγου «Ηρακλή», κ. Απόστολο Κοσμόπουλο.

Ενώ στο βάθος είναι απλός και προσιτός στους απλούς και ταπεινούς ανθρώπους του λαού, επιδιώκει εξωτερικά να εμφανίζεται κομψευόμενος δανδής, τύπου Brummel, με μούνελο, γκέτες, μπαστούνι, για να εντυπωσιάσει την ακόμα μικροαστική κοινωνία της τότε Θεσσαλονίκης.

Τα ταξίδια του στην Αθήνα, η επικοινωνία με τους πνευματικούς και καλλιτεχνικούς κύκλους, τον Παλαμά, τον Σικελιανό, τον Καλομοίρη, τον Μητρόπουλο, τις εκτελέστριες των έργων του Φωκά, Καλφοπούλου, Καλαμαριώτη, οι διθυραμβικές κριτικές της Σοφίας Σπανούδη, του ξαναζωντανεύουν τον παλιό ενθουσιασμό.

Γιατί, όπως φαίνεται από ορισμένες παροδικές στιγμές, που άφηνε να προδοθεί η πικρία του, είχε μεγάλες ψυχικές μεταπτώσεις, που έκρυβε κάτω από μια συνεχή επίδειξη χιουμοριστικής διάθεσης. Μια τέτοια ώρα γράφει:

Σκόρπισε βορριά μου
 άρρωστη καρδιά
 πάνω σε πελάγη
 και σε ξενητιά.

Οι μουσικές σπουδές στο Κρατικό Ωδείο της δεκαετίας του 1920-1930 είχαν δώσει την πρώτη συστηματική μουσική παιδεία και είχαν δημιουργήσει τα πρώτα βασικά στελέχη της συμφωνικής ορχήστρας, που διηύθυνε τότε ο διευθυντής του Ωδείου Αλέξ. Καζαντζής.

Παράλληλα υπήρχαν και τα δύο ιδιωτικά Ωδεία, το Μακεδονικό, με διευθυντή τον Φλώρο, και το Εθνικό, με διευθυντή τον Σώτο Βασιλειάδη.

Η συμβολή του Ριάδη με τη διδασκαλία Σύνθεσης, Ιστορίας Μουσικής και Πιάνου δεν είναι ασήμαντη.

Από τους μαθητές του στη Σύνθεση, ο εξαίρετος μουσουργός Γιάννης Παπαϊωάννου πρόσφερε σπουδαίο έργο συνθετικό και παιδαγωγικό στη νεοελληνική μουσική. Ο ίδιος ο Ριάδης από τα πρώτα χρόνια της επιστροφής του στην Ελλάδα, στην περίοδο της Γενικής Διοίκησης Αδοσίδη, συγκεντρώνει δημοτικά τραγούδια, κυρίως της Μακεδονίας, όπως γράφει.

Αυτή η ανέκδοτη συλλογή δημοτικών τραγουδιών δεν υπάρχει στα χειρόγραφα του. Υπάρχει μόνο μια μελέτη για το λαϊκό τραγούδι, απ' όπου διαβάζω:

«Τα δημοτικά μας τραγούδια είναι ανυπέβλητα εις ωριότητα και χάριν. Κανείς λαός του κόσμου δεν κατόρθωσε να αποδώσει με τόσην ενάργεια τα συναισθήματά του διά της Μουσικής και με τόσην θαυμαστήν πρωτοτυπίαν. Οι νεώτεροι Έλληνες συνθέται διά να κάμουν κάτι καλόν οφείλουν να αφομοιώσουν το πνεύμα των τραγουδιών αυτών».

Στη Θεσσαλονίκη, ο Ριάδης συνθέτει μουσική δωματίου, έργα για πιάνο, νέους κύκλους τραγουδιών, τα χορωδιακά του και επεξεργάζεται τη Λειτουργία του Ιωάννου Χρυσοστόμου, μεγάλου πατέρα της Εκκλησίας που τακτοποίησε το πολύτιμο βυζαντινό μουσικό υλικό της Αντίχρειας και πρόσθεσε νέους ύμνους (390 μ.Χ.).

Μεταφράζει από τα γαλλικά και συνθέτει μουσική για το παραμυθόδραμα «Ο Ρικές με το τσουλούφι». Το παραμυθόδραμα παρουσιάζεται στη Θεσσαλονίκη από το θίασο του Γιάγκου Αργυροπούλου.

Γράφει μουσική για την Εκάβη του Ευριπίδη που ανέβασε η Μαρίκα Κοτοπούλη.

Στο μάθημα της Ιστορίας Μουσικής έδινε βαθύτερο νόημα με τη μεταφυσική αντίληψη που είχε για τη γέννηση της Μουσικής και τη «Θεία καταγωγή των μουσικών οργάνων».

Ανέπτυσε τις σχετικές διδασκαλίες των Ανατολικών λαών —Κινέζων-Ιαπώνων-Ινδών-Ιαβαίων—, που θεωρούσαν τη Μουσική «υπερκόσμιον αγαθόν με την αντίληψιν του ωραίου και του καλού διά των οποίων εκδηλούται το θεϊόν».

Για την αρχαία ελληνική μουσική υποστήριζε την άποψη ότι ήταν πολυφωνική. Και επειδή είχε γερή κλασική παιδεία, γνώση της αρχαιοελληνικής ποίησης και της ελληνικής και ρωμαϊκής ιστορίας, θεμελιώνει τους ισχυρισμούς του με παραπομπές σε αρχαίους συγγραφείς (Πυθαγόρα, Πλάτωνα, Πίνδαρο), με έξαρση του μεγάλου αρχαίου μουσουργού Αριστοξένη.

Τον γοήτευε ιδιαίτερα η διδασκαλία ότι η Μουσική και η Όρχηση γεννήθηκαν από την κίνηση των Πλανητών.

Ήταν περήφανος για την ιστορική μνήμη του και συνήθιζε ν' απαριθμεί ιστορικά γεγονότα και χρονολογίες.

Αγαπούσε τη φύση, το σύμπαν, τη ζωή, τον άνθρωπο. Είχε μια πανθει-

στική συνειδηση. Ήταν ένας Έλληνας της Αλεξανδρινής εποχής των πνευματικών και υλικών απολαύσεων. Η πρόσκληση από το ζεύγος Σικελιανού και η συμμετοχή του στις Δελφικές εορτές το 1928 ανταποκρίνονταν στην αρχαιολατρεία του και στην αντίληψη που είχε για τη σύνδεση της Μουσικής με την Όρχηση και τον Λόγο.

Ως παιδαγωγός στα μαθήματα πιάνου, πίστευε στη σφραγίδα δωρεάς, στα φυσικά χαρίσματα, στην ιδιαιτερότητα κάθε μαθητή.

Άφηνε ελεύθερο το μαθητή να δώσει τη δική του προσέγγιση, το δικό του «πάθος» στο έργο που ερμήνευε.

Οι αναλύσεις που συνδεδεαν τη διδασκαλία του αναφέρονταν περισσότερο στην ποίηση, στο πνεύμα της μουσικής, παρά στις τεχνικές δυσκολίες. Ζητούσε ν' αποδοθεί η θρησκευτικότητα του Bach, η χάρη και η λεπτότητα του Mozart, οι δραματικές αντιθέσεις του Beethoven, η υπαρξιακή αγωνία στα Πρελούδια, ο ρυθμός στις Μαζούρκες και τα valse του Chopin, η κλασσική ποίηση του Debussy.

Για τη δική του προσφορά στην ελληνική μουσική δεν εκφραζόταν συχνά. Μία φορά μόνο, θυμάμαι ότι διδάσκοντας τη σονάτα του Grieg Peer Gind, όπου δεσπόζουν οι νορβηγικοί ρυθμοί και μελωδίες, είπε πως θεωρεί ισάξια με εκείνη του Grieg τη δική του συμβολή στην ελληνική μουσική.

Προσωπικά, πρωτάκουσα μουσική Ριάδη, όταν στην τάξη της κ. Καλαμαριώτη δόθηκε μια συναυλία με έργα του.

Εκεί παρακολούθησα τη βασκανιστική επεξεργασία που έκανε στη σύνθεσή του. Η ταλαίπωρη κ. Καλαμαριώτη έπρεπε κάθε φορά να προσαρμόζεται στις αλλαγές με τις οποίες επεδίωκε να αποδοθεί τελειότερα η μουσική ιδέα, το πάθος που τον ενέπνεε.

Αυτή η τελειομανία, η ανασφάλεια ίσως, φαίνεται στα χειρόγραφα του. Οι πολλές διορθώσεις δυσχεραίνουν την τελειωτική της γραφή.

Ο Ριάδης ζούσε πάντοτε με τη μητέρα του, που υπεραγαπούσε, στο πατρικό του σπίτι, απέναντι από το παλιό Ωδείο. Η μητέρα του, Ελληνίδα από το Λιβάδι του Ολύμπου, ήταν υπερήλικη και φοβόταν μη τη χάσει. «Ευτυχισμένος εκείνος που δεν έχει χάσει μάνας αγχάλια. Και του έχει κλείσει τα μάτια του εκείνη», γράφει κάπου σε ένα κομμάτι χαρτί. Ο πατέρας του είχε πεθάνει πριν από χρόνια. Σ' ένα πένθιμο χερτοφάκελο αλληλογραφίας σημειώνει «Τα τραγούδια του πεθαμένου μου πατέρα». Και γράφει:

Σ' ακούω να βήχεις σαν βηχώ
να κραίνεις σαν κραίνω
Κι έπειτα, λεν, πως πέθανες
κι έπειτα, λέω, πως ζω.

Φέρνω ένα γύρω έξω από το σπίτι μου
 Κι είναι η ώρα, που γυρνούν οι πατεράδες
 Φωταγωγημένη η Σαλονίκη, καρτερά
 Σε είδα, για μια στιγμή, εντός μου.

Ο τελευταίος στίχος εκφράζει το αίσθημα ότι οι αγαπημένοι μας νεκροί επιβιώνουν μέσα μας, που τόσο έντονα δραματικά έδωσε ο Γ. Ρίτσος στον Επιτάφιο του.

Στα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Ριάδης, εγκαταλείποντας την «παριζιάνικη» εμφάνιση (μονέλο κλπ.), προετοίμαζε μια περίοδο δημιουργική. Είχε τιμηθεί με το Αριστείο της Ακαδημίας και ως άλλος Proust, à la recherche du temps perdu, είχε σκοπό να ολοκληρώσει την Ιστορία του, να συνεχίσει το συνθετικό του έργο και να γράψει τα απομνημονεύματά του.

Είχε γνωρίσει πολλές διεθνείς προσωπικότητες, αλληλογραφούσε με τον μεγάλο Einstein και ήθελε να ιστορήσει τα βιώματά αυτά.

Τότε ήρθε η αρρώστεια. Μελιταίος πυρετός βαρύτερης μορφής, είπαν. Κλείσθηκε στο σπίτι του για μεγάλο χρονικό διάστημα. Δεχόταν μόνο τη στενή φίλη του Αγαθαί Σχοινά (στα εκπαιδευτήριά της δίδασκε), τον μαθητή του Κατσικόπουλο και τον φίλο του Κ. Κεφαλά, γνωστό λόγιο της Θεσσαλονίκης.

Ο Κ. Κεφαλάς, όταν πια η κατάστασή του είχε επιδεινωθεί με εγκεφαλικό επεισόδιο, προκάλεσε την κινητοποίηση επιτροπής διανοουμένων για τη μεταφορά του στο Δημοτικό Νοσοκομείο. Εκεί έζησε μερικούς μήνες, νομίζω, ανίκανος να κινηθεί και να μιλήσει. Είχε, όμως επαφή με το περιβάλλον.

Όταν μαζί με τον Μανώλη Καλομοίρη και τον πατέρα μου τον επισκεφθήκαμε, δάκρυσε, ακούγοντας τον Καλομοίρη να του μιλά για μελλοντικό κονσέρτο με έργα του.

Στο δρόμο της επιστροφής από το Νοσοκομείο, ο Καλομοίρης μας εξέφρασε το θαυμασμό του για το συνθετικό έργο του Ριάδη. Τον χαρακτήρισε Schubert της Ελλάδας. «Τα τραγούδια του, μας είπε, είναι τα θαυμασιότερα της Ελληνικής Μουσικής».

Με τον Καλομοίρη συνέδεε τον Ριάδη αμοιβαία εκτίμηση και φιλία. Στην Ιστορία της Μουσικής, ο Ριάδης χαρακτηρίζει τον Καλομοίρη ως στυλοβάτη της Ελληνικής Μουσικής. «Οι νέοι μας μουσουργοί, γράφει, θα εύρουν διά να τους εγκαρδιώνουν εις τον ωραίων των δρόμον, και μερικά έξοχα τραγούδια, ιδία της Συλλογής “Ίαμβοι και Ανάπαιστοι”».

Ακόμη στενότερη και μακροχρόνια φιλική σχέση είχε ο Ριάδης με τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου, «μια από τις μεγαλύτερες διάνοιες της νεότερης Ελλάδας και έντιμο άνθρωπο», όπως γράφει. Τον Αλ. Παπαναστασίου γνώριζα και θαύμαζα κι εγώ από παιδί, γιατί μεγάλωσα σ' ένα πολιτικό περιβάλλον, εμπνευσμένο από τις ανθρωποκεντρικές πολιτικές ιδέες της Δημοκρατικής Ένωσης.

Η επίσκεψη του Παπαναστασίου στο Νοσοκομείο ήταν δραματική. Κ' η πικρία του Παπαναστασίου για την αναπόφευκτη απώλεια του μεγάλου εθνικού κεφαλαίου, όπως είπε ειλικρινέστατα.

Αν δεν έφευγε κι εκείνος από τη ζωή δύο χρόνια αργότερα, την εποχή της Μεταξικής δικτατορίας, ίσως η μεταθανάτια τύχη των έργων του Ριάδη να ήταν άλλη.

Ο Ριάδης πέθανε το 1935. Τον επόμενο χρόνο, ο Δήμος Θεσσαλονίκης βοήθησε οικονομικά το Σύλλογο Αποφοίτων Α' Γυμνασίου θηλέων και μια ομάδα φοιτητών και ανεβάσαμε στη μνήμη του τον «Ρικέ με το τσουλούφι». Διδασκαλία Γ. Κοπανά, διεύθυνση ορχήστρας Θεοφάνους. Πληροφορήθηκα χθες ότι και οι απόφοιτες του Νούκα ανέβασαν το έργο αυτό αργότερα.

Πέρασαν από τότε δεκαετίες... Το μεγαλύτερο τμήμα ενός αιώνα από τους πιο φρικτούς, τους πιο ζοφερούς της ιστορίας της ανθρωπότητας.

Δεκαετίες ενός αιώνα που γνώρισε όμως τα εκλεκτότερα ανθρώπινα επιτεύγματα. Ενός αιώνα που την τραγικότητά του παρουσιάζει αριστουργηματικά ο Ελύτης στο «Αξιον Εστί».

Για την Ελλάδα, τα χρόνια αυτά ήταν δίσεχτα και ηρωικά μαζί. Οι εθνικές περιπέτειες και η παράλληλη τεχνολογική επανάσταση άλλαξαν ριζικά, καθοριστικά τη ζωή μας.

Την εθνική σχολή των συνθετών, που εμπνέονταν από τη δημοτική και βυζαντινή παράδοση, διαδέχονται οι νέοι μουσουργοί. Αυτοί δουλεύουν έντεχνα τα αστικά λαϊκά θέματα, τα τραγούδια των ολοένα εξελισσομένων πόλεων, που εκφράζουν τις νέες δοκιμασίες του λαού μας. Γιατί «δεν έχουν ποτέ τελειωμό οι πίκρες και οι καημοί του κόσμου», για να θυμηθούμε τον απαράμιλλο Παπαδιαμάντη.

Με τη βοήθεια της νέας τεχνολογίας, οι σύγχρονοι συνθέτες φέρνουν τα έργα τους πίσω, κοντά στον λαό. Έχουν πλατεία λαϊκή απήχηση.

Αυτό τον κίνδυνο αντιμετώπισαν οι διάφοροι Σύλλογοι Φίλων των Καλομειρή, Σκαλικών που ιδρύθηκαν για τη διάδοση των έργων τους.

Για τον Ριάδη οργανώθηκε στα 1960 (25 χρόνια από το θάνατό του) με πρωτοβουλία της Μακεδονικής Εστίας στην Αθήνα συναυλία με έργα του.

Μίλησαν οι Καζαντζής και Μάριο Βάρβογλης. Τραγούδησε η Ν. Φραγκιά-Σπηλιοπούλου. Απήγγειλε η Στέλλα Γεωργιάδη.

‘Εκτοτε σπάνια ή μεμονωμένα εκτελούνται έργα του.

Πρέπει να αναφερθεί εδώ η συμφωνική παρουσίαση του «Ριχέ με το τσουλούφι» από τον μαέστρο ‘Αλκη Μπαλτά.

Στο διάστημα αυτό έγινε μελέτη των έργων του από τους Λεωτσάκο και Ανωγειανάκη. Εκδόθηκαν τα Χορωδιακά και η Λειτουργία του Χρυσοστόμου από το Ωδείο Θεσσαλονίκης και το Γαλλικό Ινστιτούτο.

Από το 1978 που παρέλαβα τα χειρόγραφα, με τη φροντίδα του Βύρωνα Φιδετζή επιδιώκουμε να ευαισθητοποιηθεί η νεότερη γενιά των συνθετών για την επεξεργασία τους. Οι πολλαπλές γραφές, διορθώσεις και προσθήκες καθιστούν δύσκολη την ανάγνωσή τους.

Ο κίνδυνος να αλλοιωθούν όσα είναι γραμμένα μόνο με μολύβι είναι προφανής.

Γίνεται φανερό, ότι χρειάζεται συστηματική και χρονοβόρα απασχόληση για την καθαρογράφηση και αποκρυστάλλωση της τελικής μορφής τους. Για να είναι δυνατή η έκδοσή και η εκτέλεσή τους.

Ο νέος αξιόλογος συνθέτης Ν. Χριστοδούλου αναλαμβάνει την επεξεργασία των έργων μουσικής δωματίου. Με τη συμπαράσταση του Συνδέσμου Θεσσαλονικέων επιδιώκεται η χρηματοδότηση των εργασιών αυτών από το Υπουργείο Πολιτισμού.

Πριν από δύο χρόνια περίπου η Υπουργός Πολιτισμού κ. Ψαρούδα-Μπενάκη, ύστερα από ευνοϊκή εισήγηση του κ. Φωτέα, εγκρίνει αίτηση για χρηματοδότηση της διακογράφησης των Χορωδιακών και της Λειτουργίας του Χρυσοστόμου, που ήδη έχει τελειώσει.

Μαζί με το Δ.Σ. του Συνδέσμου Θεσσαλονικέων και τον Βύρωνα Φιδετζή προκαλέσαμε και πετύχαμε τη συνεργασία των Φίλων του Μεγάρου Μουσικής για την οργάνωση συναυλίας στην Αθήνα με έργα Ριάδη. Η συναυλία έγινε στις 15 Οκτωβρίου 1993.

Ξεκινά έτσι μια εργασία, που είμαι βέβαιη πως με τη βοήθεια των Φίλων του Μεγάρου Μουσικής και κυρίως των φίλων της Θεσσαλονίκης, θα συντελέσει στην αναβίωση της Μουσικής αυτής, που στη βάση της έχει εθνικές ρίζες, έντονο λαϊκό χρώμα, επεξεργασμένο περίτεχνα με σοφία, λιτότητα και μέτρο.

Γιατί, όπως πίστευε ο ίδιος ο συνθέτης, ό,τι μετράει είναι «το πνεύμα της λαϊκής μας Μούσας και όχι η δουλική μίμηση των εξωτερικών τύπων».

ΙΣΜΗΝΗ ΤΖΕΡΜΙΑ-ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the nation as a great power. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for the abolition of slavery, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the nation as a great power. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for the abolition of slavery, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the nation as a great power. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for the abolition of slavery, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the nation as a great power. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for the abolition of slavery, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

The first part of the book is devoted to a general history of the United States from its discovery by Columbus in 1492 to the present time. It covers the early years of settlement, the struggle for independence, the formation of the Constitution, and the development of the nation as a great power. The second part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1789 to the present time. It covers the early years of the Republic, the struggle for the abolition of slavery, the Civil War, and the Reconstruction period. The third part of the book is devoted to a detailed history of the United States from 1865 to the present time. It covers the Reconstruction period, the Gilded Age, the Progressive Era, and the modern era.

